

(найчастіше — ще у шкільні роки) стандарт української літературної мови. Попри те, що тексти оголошень часто рясніють різноманітними помилками, мовці прагнуть передавати інформацію саме українською мовою, тому регіональним ЗМК варто це прагнення підтримувати. Насамперед шляхом поліпшення якості мовного оформлення газети, ведення постійних культуромовних рубрик на її шпальтах, публікації мовних консультацій, адже для мешканців району, які не дотичні за професійною діяльністю до спеціальної літератури та словників, районна газета стає чи не єдиним джерелом інформації про мовні норми.

Світлана Бибик

ЛАБІРИНТАМИ МОВНИХ ПЕРЕКРУЧЕНЬ

Сучасна мовна ситуація, яка перебуває під впливом Закону України «Про засади державної мовної політики», що набув чинності 10 серпня 2012 року, змушує нас оцінити стан і статус українськомовного продукту в засобах масової комунікації. Насамперед на радіо, телебаченні, у друкованих ЗМІ, в інтернет-пресі, тобто у джерелах усної та писемної інформації.

З погляду мовної норми сучасні ЗМІ називають мовним салатом, низьку культуру усної мови на українському радіо та телебаченні кваліфікують як саботаж, а роботу журналістів як несумлінну.

Сьогодні з ефіру ми чуємо те, що маємо в усьому мовному середовищі, культурі (чи безкультур'ї) спілкування всіх прошарків суспільства. Засоби масової комунікації лише по-своєму віддзеркалюють цей мовно-культурний рівень.

Наведемо перелік найбільш поширених мовних неточностей, характерних для засобів масової інформації. Насамперед звертаємо увагу на порушення норм вимови, орфоепічні помилки у ведучих каналів «1+1», ТРК «Україна», Інтер, 5 канал, ІСТV, Радіо «Ера», Промінь, Кіс ФМ, Радіо «Шарманка», ФМ «Галичина», «Голос свободи»; СТБ та ін. Такі явища кваліфікуємо як слабку норму.

Насамперед охарактеризуємо порушення акцентуаційних норм в усній мові журналістів. На думку Н. Д. Бабич, акцентуаційні норми мають еталоном живе народнорозмовне мовлення, тому вони частіше змінюються, відбувається їх уточнення, що (разом із впливом діалектного мовлення та поширеної російськомовної практики) є однією з причин появи типових помилок у наголошуванні слів.

Маємо *завдання* замість *завданн*я, *качки* замість *качкі*, *крісла* замість *крісла*, *інвестор*і замість *інв*е́стори, *мережі* замість *мере́жі*, *донька* замість *до́нька* та багато іншого. Це щодо іменників-загальних назв. Звертаємо увагу на вимову — наголошування іменників-власних назв, наприклад, на порушення у словах *Покров*і замість *Покро́ви*, *Велико́дня* замість *Велі́кодня*, *Буковин*і замість *Букови́ни* і не тільки.

Не менше хиб у наголошуванні прикметників із суфіксом **-ов-** (*соняшников*а замість *со́няшников*а, *житлов*ий замість *житло́вий*, *фахов*ої замість *фахово́ї*), складних слів (*десятивідсо́ткова* замість *десятивідсо́тк*ова, *багатор*азовий замість *багатор*азо́вий).

Журналісти припускаються помилок у наголошуванні і дієслів: особливо відчутний вплив західноукраїнської діалектної вимови, пор.: *почне́мо* замість *почнемо́*, *не піде́* замість *не піде*, *не прин*е́сла замість *не прине́сла*, *пров*е́ло замість *прове́ло*, *дов*е́сти замість *дове́сти* тощо, а також особливостей наголошування в російській літературній мові: *при*йду́ть замість *прийдуть*, *жи*́ли замість *жилі́*, *взя*́ли замість *взялі́*.

Зафіксовано порушення у вимові деяких займенників (*мо́го* замість *мог*о́, *в со́бі* замість *собі́*), числівників (*оди́надц*ять замість *одина́дц*ять), прислівників (*босо́ніж* замість *босоні́ж*, *в*ідда́леки замість *віддале́кі*), сполучників (*а́ле* замість *але́*).

Що ж до загальних тенденцій, які стосуються грубих порушень науково обґрунтованих та соціально узаконених норм національної мови в телерадіофері, то вони, як показав матеріал, зводяться до:

- нехтування правил літературної вимови голосних і приголосних звуків, зокрема, ненаголошених [o], [e], [и], оглушення приголосних наприкінці слова і наприкінці складу перед глухими (грубим порушенням, приміром,

- є «акання»). Наприклад: *На перетворення ч[и]кає територія; Усе перетвориться на к[і]ївський парк; Понад с[а]р[а]жа фастфудів; Я[к'е] ухвалили на засіданні;*
- ненормативна вимова звука [в], пор. т. зв. «фекання»: *сказа[ф], пішо[ф], зроби[ф];*
  - неправильна артикуляція окремих звуків (приміром, хиби деяких мовців у вимові звука [р]);
  - неправильна вимова групи приголосних, які зазнають асимілятивних змін (з ефіру звучить: *ма[тч]ів, співві[тч]-изників, заробі[тч]ани, ро[зи]ують* тощо, а літературна норма: *ма[чч]ів, співві[чч]изників, заробі[чч]ани, ро[жж]ують*);
  - оглушування кінцевого приголосного: *нафтога[с]* замість *нафтогаз*;
  - ненормоване пом'якшення твердих приголосних: *незадовго до того відвідали Ха[р]ків, на [щя]стя жертв не було* замість *незадовго до того відвідали Харків, на щастя жертв не було* тощо.

Дослідники відзначають, що в українському теле- та радіоефірі утрадиційнилося шокання (*не знаю, [ш]о ти розказуєш* замість *не знаю, [шч]о ти розказуєш*), цікання (*по[ц]ім, [ц]ік, ка[ц]івський* замість *потім, тік, катівський*).

Крім того, поширені й граматичні помилки. Слабка норма — родовий відмінок іменників другої відміни чоловічого роду: *говорять з автобусу, поїзду, трамваю* замість *пасажир виходить з автобуса, поїзда, трамвая*. Типова помилка — неправильні закінчення іменників, що сполучаються з числівниками: *два олівця, три зошита, чотири огірка* замість *два олівці, три зошити, чотири огірки; півтори роки, півтора тонни* замість *півтора року, півтори тонни*.

Помиляються журналісти, порушуючи правила граматичного узгодження, зокрема прийменникового чи безпрियменникового: *масово вирубували зелені ліса* замість *масово вирубували зелені ліси; згідно опитування* замість *згідно з опитуванням* та ін.

Розширення форм інтерактивного спілкування на радіо й телебаченні засвідчує слабкість такої граматичної норми, як кличний відмінок іменників. На жаль, ми щодня чуємо з екранів телебачення, радіоефіру *Маша, вітаю!* (Наталя Мосейчук,

«1+1»); *Вітаю, студія* (Олена Мацюцька, «1+1»); *А в тебе правда, Сашка, новини на носі; Ало, Галина Василівна, ви працюєте вчителем?* (радіо «Галичина»).

На жаль, такі частотні помилки в мові радіо- та телебачення спотворюють уявлення про нормативність у фонетичній, граматичній структурі української літературної мови. Головне побажання для журналістів та тих, хто готує цих фахівців, — посилення курсів сценічної мови, культури усної мови, роботи з орфоепічними словниками, вправлення у правильному наголошуванні.

Отже, ведучим інформаційних програм варто попрацювати над удосконаленням акцентуаційних, інтонаційних, семантико-стилістичних норм.

Галина Сюта

КРИВЕ ДЗЕРКАЛО МОВИ

Ідея дублювати й субтитрувати фільми іноземного (зокрема й російського виробництва) народилася на початку другого тисячоліття, і всі ми пам'ятаємо, як вона була сприйнята і які бурхливі дискусії викликала. Ті хвили суспільного збурення давно вляглися, і сьогодні маємо визнати, що сама ідея була прогресивною з погляду перспективи популяризації й розширення сфери побутування української мови, утвердження її соціального престижу. Однак реалізація цієї ідеї, на жаль, відбулася за принципом «хотіли, як краще, а сталося, як завжди». Мову, якою говорять герої дубльованих фільмів, ще можна сприймати. А от мова субтитрів — зазвичай кострубата, нежива, беземоційна, вона не відбиває ні духу, ні естетики живого спілкування. Це криве дзеркало нашої мови, яке пропагує, нав'язує користувачам її безкровний і здебільшого нелітературний варіант. Як наслідок — користь від субтитрування дуже сумнівна: російськомовні глядачі за титрами мови не вивчать, українськомовні їх не сприймають, а ті, хто знає добре обидві